

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΤΟΥ κ. ΑΓΓΕΛΟΥ ΚΟΣΜΗ

ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ ΚΙ' ΑΛΗΣΜΟΝΗΤΑ

12'

Ἡ θάλασσα ἐχάρισε στὸν Πειραιᾶ τὴν πρώτη δύναμι τῆς παραγωγῆς. Στὸ μεγάλο λιμάνι του, πού δὲν ἔπαυσαν ποτέ νὰ τὸ αὐλακώνουν πλοῖα ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ κόσμου, ἐσημειώθηκε ἡ μεγάλη κίνησις γιὰ τὴν ἐπάρκεια ὅλης τῆς Ἑλλάδος καὶ κοντὰ σ' αὐτὴ τὴ ζωογόνο πνοή, πού τῆς προκαλεῖ ἡ πυκνὴ συγκοινωνία, δημιουργήθηκε ἕνας ἀκόμη γίγας πού τόνωσε τὸν Πειραιᾶ, ἡ ναυτιλία.

Ἐνῶ οἱ ἀκούραστοι νησιῶτες καὶ οἱ Γαλαξειδιῶτες καὶ οἱ ἄλλοι θαλασσινοὶ, πού φώλησαν στὸν Πειραιᾶ, γιὰ νὰ δημιουργήσουν τὸν κολοσσὸ τῶν φορτηγῶν, πού κατέταξαν τὴν Ἑλλάδα σὲ μιά ἀπὸ τὶς πρώτες γραμμὲς τῶν ναυτικῶν κρατῶν ἐπροχωροῦσαν, δὲν ὑστέρησαν οἱ τολμηροὶ καὶ στὴν ἐκδήλωσι ἀποφασιστικῆς προσπάθειας γιὰ νὰ δημιουργήσουν τὰς ἀτμοπλοῖας.

Ὁ Γουδῆς, ὁ Τζῶν Μὰκ Δόναλλ, ὁ Διακάκης, ὁ Σ. Παπαλεονάρδος μετὰ τὴν παρακμὴ τῆς συριανῆς ἀτμοπλοῖας, ὁ Πανταλέων, οἱ Δεστούνης καὶ Γιαννουλάτος, ἐδημιούργησαν τὰς πρώτας ἀτμοπλοῖας, πού ἀνέλαβαν νὰ ἐκτελοῦν τὴν συγκοινωνία τοῦ ἐσωτερικοῦ στὴν ἀρχὴ καὶ νὰ τὴν ἐπεκτείνουν ὕστερα σὲ γραμμὲς μετὰ τὴν Τεργέστη, μετὰ τὸ Πρίντεζι, μετὰ τὴν Βουλγαρία, μετὰ τὴν Τουρκία, μετὰ τὴ Μαύρη Θάλασσα.

Καὶ τὸ λιμάνι τοῦ Πειραιῶς ἀντηχοῦσε καὶ τὴν ἡμέρα καὶ τὴ νύχτα ἀπὸ τὴν ἀπήχησι τοῦ βιντσιοῦ, πού ἔπαιρνε κι' ἔδινε τὰ στοιχεῖα τῆς ζωῆς καὶ τῆς προαγωγῆς, ἀπὸ τὶς σφυριξίαι τῶν βαποριῶν, πού ἤρχοντο κι' ἔφευγαν, ἀπὸ τὴν κίνησι τῶν βαρκάρηδων, τῶν ἐργατῶν τοῦ λιμένος, τῶν μαουγιέρηδων, τῶν πληρωμάτων τῶν βαποριῶν.

Ὁ τεχνίτης κι' ὁ ἐργάτης τῶν ἐργοστασίων μετὰ τοὺς ναῦτες καὶ τὸν καπετάνιο καὶ τὸν μηχανικὸ τοῦ βαποριοῦ, μετὰ τὸν ἐργάτη τοῦ λιμένος, πού περνοῦσε τὰ μερόνυχτά του στὴ μαούνα, μετὰ τοὺς προϊσταμένους των, πού ἤξεραν κι' αὐτοὶ νὰ δουλεύουν, μὰ νὰ δουλεύουν δυνατὰ, ἦσαν ἀδελφωμένοι.

Ἐνας οἰστρος, ἀληθινὸ μεσουράνημα τῆς δημιουργικῆς πνοῆς κυριαρχοῦσε τότε: Δὲν ἤξερε κανεὶς ὄρες ἀναπαύσεως. Ἦσαν ὅλοι, καθένας στὸ εἶδος του καὶ στὸν κλάδο του, δημιουργοὶ καὶ δημιουργοῦσαν πραγματικά κάτι τι μεγάλο, τὸν Πειραιᾶ, δηλαδὴ τὴν Ἑλλάδα τῆς βιομηχανικῆς καὶ τῆς ναυτικῆς πρόδοι.

Σύνθημα τῆς κινήσεως καὶ τῆς ἀναπαύσεως ἦταν ἡ σφυρίχτρα τῆς φάμπρικας, πού σφυροῦσε στὶς ψυχὲς κι' ὄχι στ' αὐτιά τοῦ κόσμου τῆς δουλειᾶς.

Ὅποιος δὲν βρέθηκε τὶς πρωινὲς ὄρες μπροστὰ στὸν χείμαρρο τοῦ κόσμου, πού ξεκινοῦσε σὺναυγα μετὰ τὴν πρώτη σφυριξιά τῆς φάμπρικας γιὰ τὴ δουλειᾶ, κι' ὅποιος δὲν ἀπῆλαυσε τὴν πληθωρικὴ ζωὴ, πού σκόρπιζε αὐτὸς τὰ βράδια πού σκολνάγανε καὶ γυρνοῦσαν στὰ σπίτια των, δὲν μπορεῖ νὰ φαντασθῆ ὅτι γνώρισε τὸν Πειραιᾶ, δηλαδὴ τὴν ἐργασία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Κοντὰ σ' αὐτὴ τὴν τιτανικὴ προσπάθεια γιὰ τὴν οικονομικὴ ἀνάδειξι τοῦ σημερινοῦ Πειραιῶς, πού ἦταν χθὲς ἕνα ἀσήμαντο ψαρολίμανο, λειτουργοῦσε καὶ τὸ φυτώριο τῆς πνευματικῆς προαγωγῆς του.

Τὰ δημοτικὰ καὶ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, τὸ Γυμνάσιο, ἦσαν οἱ φωτεινοὶ σταθμοὶ τῆς μεγάλης προπονήσεως, γιὰ τὸ δρόμο πού θὰ ἠκολούθουν ὅσοι ἦσαν προωρισμένοι νὰ δώσουν στὸν Πειραιᾶ καὶ τὸν χρωματισμὸ τοῦ τόπου, πού μπορεῖ ν' ἀδελφώσῃ τὴν πνευματικὴ, κοντὰ στὴν οικονομικὴ ὑπεροχὴ.

Ὅταν εἶπε τὴν τελευταία του λέξι τὸ καρυοφύλλι καὶ τὸ σπαθί, πού δούλεψε χρόνια ὀλόκληρα γιὰ νὰ χάριση τὴν ἐλευθερίαν στοὺς χθεσινούς ὑποδούλους, ἔπνευσε πάνω ἀπὸ τὰ ἐρείπια, πού κάπνιζαν ἀκόμη ἀπὸ τὴ φωτιά τοῦ πολέμου κι' ἀνέδιναν τὸ ἀντιλάλημα τῆς καταστροφῆς, ἡ τινὴ τῆς δημιουργίας.

Ἀπὸ παντοῦ κάθε πνεῦμα δημιουργικὸ ἔστρεψε τὴν προσοχὴ του φωτισμένη ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ ἀντίληψι τοῦ μέλλοντος, πρὸς τὸν ἔρημο Πειραιᾶ, πού ἔως τότε εἶχε τὸ

μοναστήρι τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος καὶ ἕνα τελωνοσταθμαρχεῖον, ὡς μοναδικὰ σημεῖα ὅτι κατοικεῖται αὐτὸς ὁ τόπος.

Καὶ ὅλοι αὐτοὶ, πού μαζεύτηκαν στὸν Πειραιᾶ, εἶχαν τὸν πόθο τῆς δημιουργίας ὁδηγὸ τῶν ψυχῶν των.

Μέσα στὰ ἐρείπια ἔπνευσε τὸ πνεῦμα τῆς ἀδελφωμένης δουλειᾶς γιὰ μιά καινούργια κατάστασι, πού νὰ προκαλέσῃ τὸ θαυμασμὸ καὶ τὴν κατάπληξι, γιὰ τὴν παράξενη ἐκ πρώτης ὄψεως συντροφιά τοῦ κόσμου τῆς ἐπιστήμης, τῶν καλῶν τεχνῶν, τῆς ποιήσεως, μετὰ τὸν κόσμον τοῦ ἐργοστασίου, τοῦ βαποριοῦ, τοῦ λιμανιοῦ, τοῦ μεροκάματου, μετὰ τὸν κόσμον τὸν πρακτικόν.

Τὰ νησιά τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ τοῦ Ἀργολικοῦ καὶ τοῦ Αἰγαίου καὶ ἡ Κρήτη, ἔστειλαν τοὺς πρώτους οἰκιστὰς τοῦ Πειραιῶς. Κοντὰ σ' αὐτὰ καὶ ἡ Πελοπόννησος μετὰ τοὺς Τσακῶνους τῆς, μετὰ τοὺς Γορτυνίους τῆς, μετὰ τοὺς Μανιάτες τῆς ἔστειλαν τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ἀληθινὰ μελίσσια σ' αὐτὴ τὴν καινούργια πόλι, πού δὲν ἦταν τίποτε τότε καὶ πού ὑπέσχετο, γιὰ ὅσους μποροῦσαν νὰ βλέπουν κάπως μακρὰ, τί θὰ γίνῃ. Καὶ πράγματι ἔγινε ὁ Πειραιᾶς, ὁ μικρὸς τότε, μιά κυψέλη ἀπέραντη, πού τὰ μελίσσια τῆς ἐδούλευαν ἐντατικά.

Σ' αὐτὴ τὴ γενικὴ κάθοδο στὸν Πειραιᾶ δὲν ὑστέρησαν οὔτε ἡ Στερεὰ Ἑλλάς, οὔτε τὰ Ἐπτάνησα, μὰ οὔτε καὶ τὰ ὑπόδοια ἀκόμη τότε μέρη κι' ἔτσι τὸ χθεσινὸ ἔρημο λιμάνι ἔγινε κάτι πού θὰ μποροῦσε νὰ ὀνομασθῆ Πανελλήνιος δημιουργικὴ ἔκθεσις.

Ὅλοι διαλεχτοὶ στὸ εἶδος των καὶ στὸν προορισμὸ του καθένας καὶ ὅλοι μετὰ τὴ διάθεσι νὰ δώσῃ ὁ ἕνας στὸν ἄλλο τὸ χέρι, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ φθάσῃ κι' αὐτὸς σὲ

κάποιο τέλος. Αὐτὴ ἡ κοινὴ πνοή, πού κυριαρχοῦσε σ' ὅλους ἔγινε ἀφορμὴ ν' ἀδελφωθῶν τὰ πιὸ ἀνόμοια φαινομενικῶς καὶ νὰ ἀναπτυχθῶν μαζὺ ἐκδηλώσεις ζωῆς, πού ἀπὸ τὴν φυσικὴν των κατεύθυνσι θεωροῦνται ὅτι κάθε μιά τραβᾷ δρόμον πού δὲν θὰ συναντηθῆ μετὰ τὸν δρόμον τῆς ἄλλης. Ἡ μιά πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη ὑψώθησαν στὸν πειραιῶτικον οὐρανὸ αἱ καπνοδόχοι τῶν ἐργοστασίων καὶ καλοῦσαν τὸν κόσμον τῆς δουλειᾶς νὰ προσέλθῃ νὰ ἐργασθῆ, νὰ ζήσῃ, δίνοντας τὴ ζωὴ καὶ σ' ἄλλους.

Ἀλλὰ κοντὰ σ' αὐτὴ τὴν πρόοδο οἱ πρώτοι οἰκιστὰι τοῦ Πειραιῶς ἐφρόντισαν καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ των ἀνάπτυξι.

Δὲν ἐξέχασαν τὸ σχολεῖο ἢ πρώτη φροντίδα τῶν παλαιῶν οἰκιστῶν, ἅμα κατάλαβαν πὼς ἐθεμελιώθησαν, ἦταν νὰ κτίσουν σχολεῖα, νὰ κτίσουν ἐκκλησίαι. Δουλεῖα, θρησκεία καὶ μόρφωσις.

Μ' αὐτὰ τὰ τρία ἐφόδια ἢ πρώτες γενεὲς πού ἀνέπνευσαν καὶ ἔζησαν στὸν Πειραιᾶ, παιδιὰ τῶν πρώτων οἰκιστῶν, ἐμεγάλωσαν, ἐμορφώθησαν καὶ ἔδρασαν βοηθῶντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλο γιὰ τὴν προαγωγή του.

Οἱ Ράλληδες, οἱ Φραγκιάδαι, οἱ Ζάννηδες, οἱ Χατζηκυριακοὶ δὲν ἔμειναν ἀφωσιωμένοι μόνον στὴν αὔξει τῶν περιουσιῶν των ἔπρόσεξαν καὶ τὴν μόρφωσι κι' ἐδημιούργησαν τὰ σχολεῖα, πού καὶ σήμερα τιμοῦν ἐκείνους, πού τὰ ἔκτισαν.

Σ' αὐτὸν τὸ δαίδαλο τῆς κοσμογονίας, πού τὸν διεύθυνε μόνον ἡ θετικὴ σκέψις τῆς προαγωγῆς, ἔκαμαν τὴν ἐμφάνισι των δίπλα στὸ σφυρί καὶ στὸ ἀμμῶνι τοῦ ἐργοστασίου, κοντὰ στὸ ἀδράχτι, στὴν ἀνέμη καὶ στὸν ἀργαλειὸ τῶν ὑφαντηρίων, δίπλα στὴν ἠλακάτη τῶν κλωστηρίων, σάν ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὸν θόρυβο τῶν λεβητοποιείων κι' ἀπὸ τὴν ἀτελείωτη κίνησι τοῦ λιμανιοῦ, καὶ οἱ ὑπερκόσμοι τύποι τῶν ἀνθρώπων τῆς πνευματικῆς προαγωγῆς, τῆς λατρείας τοῦ ὠραίου, τῶν μεγάλων ἐμπνεύσεων, πού ἀποτελοῦν σταθμοὺς φωτεινοὺς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πνεύματος.

Σ' αὐτὴ τὴ γενεά, πού ἀνήκει στὰ περασμένα καὶ συνεχίζεται ἀκόμη σάν σύγχρονη καὶ προκαλεῖ τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν ἐκτίμησι ὅλου τοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, ἔζησε κι' ἀφήκεν ἀδρὸ τὸν τύπο τῆς δράσεώς του ὁ ἀκούραστος εἰς ἐργασίαν καὶ παραγωγήν γυμνασιάρχης Ἄντ. Ἀντωνιάδης, πού τὰ ποιήματά του τὰ λυρικά, τὰ δράματα, τὰ ἔπη του καὶ τὰ διδακτικά του βιβλία ἀποτελοῦν μίαν πλουσίαν βιβλιοθήκην.

ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ : Συνέχεια.

Α. ΚΟΣΜΗΣ

